

Retoryka na lekcjach języka polskiego

mgr Agnieszka Grudzińska

grudzinska@womczest.edu.pl

Podstawowe kierunki polityki oświatowej państwa:

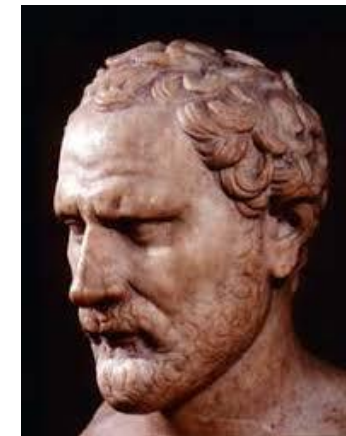
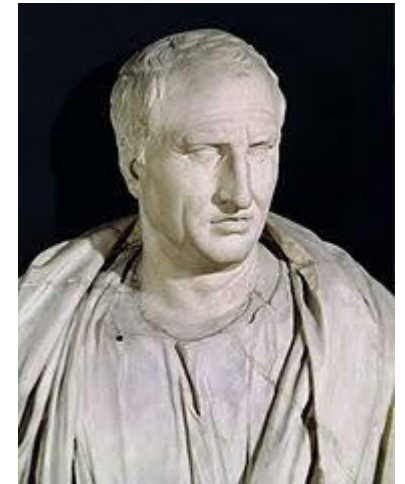
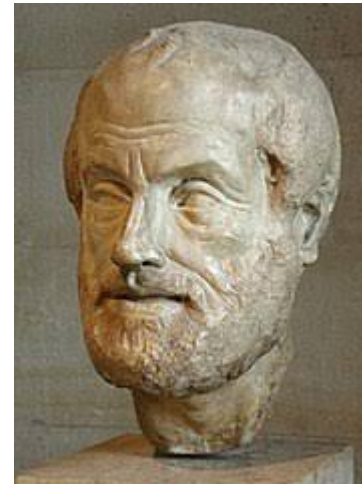
- **Wdrażanie nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego.**
  - Podniesienie jakości edukacji matematycznej, przyrodniczej i informatycznej.
  - Bezpieczeństwo w Internecie. Odpowiedzialne korzystanie z mediów społecznych.
  - Wprowadzenie doradztwa zawodowego do szkół i placówek.
- **Wzmacnianie wychowawczej roli szkoły.**
  - Podnoszenie jakości edukacji włączającej w szkołach i placówkach systemu oświaty.

- sztuka pięknego mówienia
- krasomówstwo, oratorstwo
- pytanie retoryczne
- czyjś styl mówienia
- sposób mówienia na jakiś temat, np. o wojnie, polityce
- ładne mówienie służące oczarowaniu odbiorcy
- piękna forma kamuflująca brak treści
- recytacja
- chwyt manipulacyjny

Retoryka - etymologia

- Pochodzi od starej greckiej formy czasownika **reo**, co znaczy: „mówię celowo”, „mówię pięknie”
- Retor – mówca publiczny
  - mąż stanu
  - polityk
  - nauczyciel wymowy
  - człowiek wykształcony

Arystoteles
Cicero
Demostenes

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Arystoteles>

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Cycon>

<http://rayosc.blogspot.com/2012/04/demostenes-el-poder-de-la-palabra.html>

Retoryka – **teoria i sztuka przemawiania** (Słownik wyrazów obcych)

Retoryka – gr. techne rhetorike – zarazem **technika, nauka i sztuka**, czyli wiedza teoretyczna na temat wymowy i praktyczna umiejętność przemawiania (starożyt. Grecja)

Retoryka – **nauka** tworząca prawidłowe reguły myślenia, umożliwia porządkowanie myśli, zbieranie ich w słowa i sprawne przekazywanie innym (Wilhelm Windelband)

Retoryka – **praktyczna zdolność użycia przekonującego słowa** w działalności publicznej (Dionizjusz)

Retoryka – **jest wiedzą/nauką** jak poprawnie wynajdywać, porządkować, wypowiadać (w sensie: w dobrej formie językowej)z wykorzystaniem dobrej pamięci i godnie zaprezentować dowolny tekst (Kwintylianus; prof. Jakub Lichański)

RETORYKA – **umiejętność operowania słowami** (prof. Jakub Lichański)

Retoryka - definicje

- jest teorią prozy (uzup. poetyki)
- jest sztuką i teorią wymowy (uzup. sztuki pisarskiej)
- jest sztuką argumentacji perswazyjnej

Retoryka przypomina zatem zbiór kamieni przygotowanych i zebranych z myślą o ułożeniu mozaiki. Jaka się ułoży zależy od intencji układającego, od czasu w którym żyje; każdy odciska w niej swe indywidualne piętno.

Jakub Z. Lichański, *Retoryka od średniowiecza do baroku*

Retoryka - historia

- **Zawsze była autonomiczną dziedziną wiedzy i najważniejszym przedmiotem szkolnym kształcącym sprawność językową, uczącym jasnego i ozdobnego wyrażania każdej myśli, a także kształcącym społeczne i polityczne postawy w działalności publicznej, zwieńczeniem wykształcenia i wychowania.**
- **Starożytność:** - specjalna dziedzina nauki i sztuki, filar kultury, podstawa wykształcenia,
- Jej narodziny związane były z historią i kulturą starożytnej Grecji (wolnością wystąpień publicznych i udziałem obywateli w życiu państwa, demokracją ateńską, potrzebą oddziaływania słowem), to Arystoteles uznał retorykę za naukę.
- **Średniowiecze** – podstawowy przedmiot kształcenia szkolnego, wchodzący w skład trivium (oprócz gramatyki i dialektyki)

Retoryka - historia

- **Renesans** - Rozkwit retoryki przyśpieszył wynalazek druku oraz odnalezienie nieznanych dotąd pism starożytnych retorów, m.in. Cyncerona i Kwintyliana. Prace te okazały się cennym źródłem terminologii, przykładów i materiału do ćwiczeń. Rozpowszechnił się styl cynceroniański, odznaczający się wyjątkowym kunsztem stylistycznym. Retoryka stała się najważniejszą częścią humanistycznej edukacji na uniwersytetach, a mowa – jednym z najpopularniejszych gatunków literackich.
- **Oświecenie** (od k. XVII w. rola retoryki stopniowo malała)

Upadek retoryki, jaki nastąpił w oświeceniu, wynikał głównie z rozwoju gramatyki uniwersalnej. Ponieważ to gramatykę uważano za sztukę logicznego mówienia, retoryka została odsunięta na dalszy plan i ograniczona do sztuki pisanania.

S. Konarski w ramach reform spolszczył jej nazwę na „wymowę”, powiązał ją z wych. obywatelskim, wierzył w jej wychowawczą rolę.

Retoryka - zasady

➤ Retoryka **jest fundamentem edukacji europejskiej**, bo uczy:

- **konstruowania tekstów**

- **budowania argumentacji.**

➤ Retoryka **nie jest tylko sztuką dobrego mówienia**, czyli oratorstwem, ale także wiedzą, systemem zasad, nauką.

➤ Zatem retoryki można się nauczyć.

„Poetą trzeba się urodzić, zaś mówcę można wykształcić”

(łac. przysłowie)

Trzy zasady retoryki

1. **Zasada organiczności** - sformułowana przez Platona. Uważał on, że dzieło retoryczne jest niczym żywa istota i stanowi odpowiednik organizmu w przyrodzie. ***Mowa nie może obyć się bez głowy i nóg, powinna mieć tułów i kończyny dobrane do siebie i uwarunkowane całością.*** Każde dzieło retorycznej sztuki słowa powinno być zamkniętą całością, opartą o wewnętrzny ład i właściwy układ odpowiednich części.
2. **Zasada stosowności** - zwana także **zasadą taktu**, mówiła o właściwym dla tematu i odbiorców doborze środków retorycznych. Sformułował ją Arystoteles. Obejmowała zarówno kwestie estetyczne, etyczne, jak i stylistyczne.
3. **Zasada funkcjonalności** - zwana także **zasadą celowości**, ujmowała dzieło retoryczne jako akt celowego działania. Zgodnie z tą zasadą, twórca winien być świadomy celu, który mu przyświeca i odpowiednio do niego dobrać środki retoryczne.

Trzy funkcje retoryki

Retoryka oddziaływała na **rozum, wolę i uczucia**.

1. **Pouczająca/informująca** (Mówca powinien uczyć, informować i udowadniać postawione tezy)

LOGOS /rozum, intelekt – docere

2. **Perswazyjna/zniewalająca** (należy do najważniejszych celów retoryki. Wpływ bowiem na wolę odbiorcy, poświadczony przez zmianę jego decyzji czy sposobów wartościowania, był największym osiągnięciem mówcy)

ETHOS /wola – permovere

3. **Estetyczna/sprawiająca przyjemność** (Jej celem było wywołanie zachwyty u odbiorcy poprzez sprawienie mu przyjemności estetycznej.)

PATHOS /uczucia (zachwyty, przyjemność) – delectare

Trzy style retoryki

- **Niski - zwany też prostym** służył najlepiej celom dydaktycznym, był oszczędny, jasny i skromny, pozbawiony figur retorycznych czy metafor. Wymagał słów niewyszukanych, których znaczenie było oczywiste dla odbiorców.
- **Wysoki- zwany też wzniosłym** miał największą siłę oddziaływania, odpowiedni był dla tematów doniosłych, a głównym celem jego stosowania było emocjonalne oddziaływanie na odbiorców. Wyróżniało go nasycenie środkami emocjonalnymi, zwłaszcza figurami retorycznymi i metaforami. Wypowiedź w nim wygłoszona musiała być starannie dopracowana.
- **Średni- zwany też umiarkowanym** służył do wywoływania zachwyty. Jego stosowanie było w podręcznikach uważane za „złoty środek”, który wyważa skrajności stylu niskiego i wysokiego. Przez teoretyków uważany był za ideał sztuki retorycznej, wymagający szczególnego wysiłku i taktu

Pięć etapów tworzenia mowy

- **Inwencja** – umiejętność wynajdywania myśli, selekcji informacji, wyboru tematu, wyszukiwania sposobu rozwiązania postawionego problemu, gromadzenia danych
- **Dyspozycja** - zwana niekiedy kompozycją, zajmowała się konstrukcją wypowiedzi.
- **Elokucja** - inaczej sztuka wystąpienia, zajmowała się celowym i stosownym do myśli użyciem słów (stosowanie tropów i figur retorycznych)
- **Memoria** - zwana także mnemotechniką, to pamięciowe opanowanie napisanego przemówienia.
- **Akcja** - zwana inaczej wygłoszeniem lub przedstawieniem, była ostatnim etapem wysiłku retora.

Skoro mamy tak wspaniałe narzędzie jak retoryka, to dlaczego pojawia się tyle kłopotów z komunikacją i porozumieniem?

- **Przyczyny:**

- retoryka jest nam nieznana, nie nauczana w szkołach i na uczelniach,
- nagminnie mieszana jest ze stylistyką
- na lekcjach języka polskiego główny nacisk kładzie się na umiejętność wypowiedzania w piśmie i to na tematy związane z kanonem lektur
- w trakcie lekcji przywiązuje się wagę do treści, a pomija formalną stronę wypowiedzi

Do czego przydają się umiejętności retoryczne

- 1. W życiu zawodowym:** niezbędne do rozpoczęcia kariery zawodowej (należą do tzw. kompetencji miękkich, tak jak asertywność, samodzielność, odporność na stres, umiejętność pracy w zespole, umiejętność budowania autorytetu), dają sprawność komunikacyjną, uczą wyrażania swoich myśli w taki sposób, by osiągnąć swój cel i tworzenia wypowiedzi publicznych potrzebnych w różnych sytuacjach
- 2. W życiu szkolnym:** bardzo ważne podczas egzaminów ustnych, pomagają budować relacje nauczyciel – uczeń, uczą formułowania własnych sądów i opinii
- 3. W życiu prywatnym:** dają sprawność w jasnym formułowaniu swojego stanowiska, szukaniu argumentów w sporach, rzeczowym wykładaniu racji, poprawiają nasze samopoczucie 😊

ZADANIA NAUCZANIA RETORYKI

Nauczanie retoryki może zatem być:

- uczeniem umiejętności komunikowania przekazów kulturowych oraz wprowadzania aksjologii do tekstów
- uczeniem techniki takiego komponowania tekstów, aby „sprzedać” myśli (idee) jak produkt
- uczeniem umiejętności wynajdowania słów, które ułatwią ludziom wyrażanie ich przeżyć.

W latach 2010–2015 przeprowadzono szereg ogólnopolskich badań dotyczących jakości nauczania języka polskiego na różnych etapach kształcenia. Jeden z wniosków brzmi:

- **Najsłabszą stroną badanych jest umiejętność formułowania argumentów i tworzenia logicznej, spójnej oraz poprawnej pod względem językowym wypowiedzi.**

Opinie dydaktyków:

- Warto sięgnąć do sprawdzonych metod filologii i **retoryki**, bowiem język i jego wytwory – teksty – są i długo jeszcze będą środkiem przekazywania znaczeń. [...] (prof. dr hab. JAKUB Z. LICHAŃSKI Uniwersytet Warszawski)
- Wyznaczenie niezbędnego obszaru praktycznych **umiejętności językowych w zakresie sztuki retorycznej** (zwłaszcza mówienia), tzw. **twórczego pisanie** (nie tylko w postaci tradycyjnych gatunków szkolnych), tudzież **przestrzegania zasad kultury i etyki słowa.**

(prof. dr hab. TADEUSZ ZGÓŁKA, Rada Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk)

Retoryka w nowej podstawie programowej

- **Połączenie 2 modeli nauczania literatury:**
  - starożytnego (poetyka, retoryka)
  - nowożytnego (epoki i prądy literackie)
    - **Nowa PP ma więc 2 filary:**
      - 1) kulturowy (zakorzenienie w tradycji i kulturze)
      - 2) retoryka (wyposazenie w narzędzia komunikacyjne)
- Wśród najważniejszych umiejętności rozwijanych w szkole podstawowej **na pierwszym miejscu** wymieniono **sprawne komunikowanie się** w języku polskim.
- **NPP wprowadza po raz pierwszy w sposób systemowy elementy retoryki.**

Klasy IV - VI

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) uczestniczy w rozmowie na zadany temat, wydziela jej części, sygnały konstrukcyjne wzmacniające więź między uczestnikami dialogu, tłumaczące sens;
- 2) rozróżnia argumenty odnoszące się do faktów i logiki oraz odwołujące się do emocji;
- 3) tworzy logiczną, semantycznie pełną i uporządkowaną wypowiedź, stosując odpowiednią do danej formy gatunkowej kompozycję i układ graficzny; rozumie rolę akapitów w tworzeniu całości myślowej wypowiedzi;
- 4) dokonuje selekcji informacji;
- 5) zna zasady budowania akapitów;
- 6) rozróżnia i wskazuje środki perswazji, rozumie ich funkcję.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: dialog, opowiadanie (twórcze, odtwórcze), opis, list, sprawozdanie (z filmu, spektaklu, wydarzenia), dedykacja, zaproszenie, podziękowanie, ogłoszenie, życzenia, opis przeżyć wewnętrznych, charakterystyka, tekst o charakterze argumentacyjnym;
- 2) wygłasza z pamięci tekst, ze zrozumieniem oraz odpowiednią intonacją, dykcją, właściwym akcentowaniem, z odpowiednim napięciem emocjonalnym i z następstwem pauz;
- 3) tworzy plan odtwórczy i twórczy tekstu; 4) redaguje notatki;
- 5) opowiada o przeczytanym tekście;
- 6) rozróżnia współczesne formy komunikatów (np. e-mail, SMS) i odpowiednio się nimi posługuje, zachowując zasady etykiety językowej;
- 7) tworzy opowiadania związane z treścią utworu, np. dalsze losy bohatera, komponowanie początku i zakończenia na podstawie fragmentu tekstu lub na podstawie ilustracji;
- 8) redaguje scenariusz filmowy na podstawie fragmentów książki oraz własnych pomysłów;
- 9) wykorzystuje wiedzę o języku w tworzonych wypowiedziach.

Klasy VII – VIII Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) funkcjonalnie wykorzystuje środki retoryczne oraz rozumie ich oddziaływanie na odbiorcę;
- 2) gromadzi i porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi; redaguje plan kompozycyjny własnej wypowiedzi;
- 3) tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję oraz zasady spójności językowej między akapitami; rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych oraz stosuje rytm akapitowy (przeplatanie akapitów dłuższych i krótszych);
- 4) wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych;
- 5) odróżnia przykład od argumentu;
- 6) przeprowadza wnioskowanie jako element wyводу argumentacyjnego;
- 7) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 8) rozpoznaje i rozróżnia środki perswazji i manipulacji w tekstach reklamowych, określa ich funkcję;
- 9) rozpoznaje manipulację językową i przeciwstawia jej zasady etyki wypowiedzi

Klasy VII - VIII

2.Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: recenzja, rozprawka, podanie, życiorys, CV, list motywacyjny, przemówienie, wywiad;
- 2) wykonuje przekształcenia na tekście cudzym, w tym: skraca, streszcza, rozbudowuje, parafrazuje;
- 3) formułuje pytania do tekstu;
- 4) dokonuje interpretacji głosowej czytanych i wygłaszanych tekstów.

Klasy IV-VI	Klasy VII i VIII
<p>1. Elementy retoryki. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) uczestniczy w rozmowie na zadany temat, wydziela jej części, sygnały konstrukcyjne wzmacniające więź między uczestnikami dialogu, tłumaczące sens; 2) rozróżnia argumenty odnoszące się do faktów i logiki oraz odwołujące się do emocji; 3) tworzy logiczną, semantycznie pełną i uporządkowaną wypowiedź, stosując odpowiednią do danej formy gatunkowej kompozycję i układ graficzny; rozumie rolę akapitów w tworzeniu całości myślowej wypowiedzi; 4) dokonuje selekcji informacji; 5) zna zasady budowania akapitów; 6) rozróżnia i wskazuje środki perswazji, rozumie ich funkcję. 	<p>1. Elementy retoryki. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) funkcjonalnie wykorzystuje środki retoryczne oraz rozumie ich oddziaływanie na odbiorcę; 2) gromadzi i porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi; redaguje plan kompozycyjny własnej wypowiedzi; 3) tworzy logiczną i uporządkowaną wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję i układ graficzny; rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych oraz stosuje rytm akapitowy (przeplatanie akapitów dłuższych i krótszych); 4) wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych; 5) odróżnia przykład od argumentu; 6) przeprowadza wnioskowanie jako element wywodu argumentacyjnego; 7) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, uzasadniając własne zdanie; 8) rozpoznaje i rozróżnia środki perswazji i manipulacji w tekstach reklamowych, określa ich funkcję; 9) rozpoznaje manipulację językową i przeciwstawia jej zasady etyki wypowiedzi.

Elementy retoryki w podstawie programowej w szkole ponadgimnazjalnej

Uczeń:

- **tworzy dłuższy tekst pisany lub mówiony** (rozprawka, recenzja, referat, interpretacja utworu literackiego lub fragmentu) zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej;
- **przygotowuje wypowiedź** (wybiera formę gatunkową i odpowiedni układ kompozycyjny, analizuje temat, wybiera formę kompozycyjną, sporządza plan wypowiedzi, dobiera właściwe słownictwo);
- **tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną** według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje selekcji pod względem użyteczności w wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);

Elementy retoryki w podstawie programowej w szkole ponadgimnazjalnej

- **publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź**, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu;
- **stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne**, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji, wystrzega się nieuczciwych zabiegów erystycznych
- **opracowuje redakcyjnie własny tekst** (dokonuje uzupełnień, przekształceń, skrótów, eliminuje przypadkową niejednoznaczność wypowiedzi, sporządza przypisy);
- wykonuje **różne działania na tekście cudzym** (np. streszcza, parafrazuje, sporządza konspekt, cytuje).

Retoryka w nowej podstawie programowej

Według nowej podstawy programowej retoryka ma 3 znaczenia:

1) Retoryka jako sztuka MYŚLENIA:

- wnioskowanie na przykładzie własnych doświadczeń, faktów, przykładów , argumentów
- prawidłowe, logiczne argumentowanie
- - budowanie tezy/antytezy

2) Retoryka jako sztuka MÓWIENIA:

- etykieta językowa
- sztuka rozmowy
- umiejętna, skuteczna dyskusja

3) Retoryka jako sztuka TWORZENIA

- różne rodzaje tekstów, wystąpienia podczas dyskusji, debat (efekt finalny przygotowań)

Formułowanie stanowiska (tezy)

- Stanowisko musi uwzględniać, czy polecenie dotyczy konkretnej sytuacji, konkretnego bohatera czy utworu – wtedy należy postawić tezę dostosowaną do tego poziomu szczegółowości
- Najczęściej jednak polecenia wskazuje na konieczność rozważenia sytuacji lub problemów ogólnoludzkich – wtedy również stanowisko powinno być ogólne, zaś odwołania do utworów w tej sytuacji tylko wspierają argumentację – o czym będzie jeszcze za chwilę mowa
- Sformułowanie stanowiska nie powinno być prostym powtórzeniem polecenia lub jego części
- Należy je konsekwentnie podtrzymywać i uzasadniać
- Nie trzeba ignorować kontrargumentów

Tworzenie argumentu

Budowa argumentu:

Argument – **rozwinięcie** – **przykład**

- **Argument** to stwierdzenie uzasadniające lub obalające tezę.
- **Przykład** to fakt lub zdarzenie fikcyjne ilustrujące argument, pomagające wyjaśnić jego znaczenie oraz wspierające argumentację

- Argumentować to znaczy **uzasadniać słuszną postawioną tezę**, wspierać ją argumentami (dowodami).
- Argument to **fakt lub okoliczność** przytaczana w komunikacji celem potwierdzenia lub obalenia tezy.
- Argumenty dzielimy na:
  - ✓ **logiczne** – oparte na indukcji, dedukcji i analogiach
  - ✓ **emocjonalne** – odwołujące się do uczuć, ambicji, wiary słuchaczy
  - ✓ **rzeczowe** – będące konkretnymi faktami, danymi itp.
  - ✓ **inne**: oparte na doświadczeniu, powszechnej opinii lub wiedzy; autorytetach.

Błędy w konstruowaniu argumentów

Najczęstszym błędem jest **pomylenie przykładu z argumentem**, czyli zamiast formułować stwierdzenie, które wspierać będzie stanowisko, podaje się egzemplifikację. Najczęściej sprowadza się to po prostu do przywołania, a nawet streszczenia fragmentu fabuły danego utworu, np.:

- *Kolejnym argumentem na poparcie mojej tezy jest postać Hioba.*
- *Innym przykładem potwierdzającym tezę (...)*
- *Całym zbiorem utworów, w których mowa jest o tym, że człowiek jest bezsilny wobec sił, jakie kierują jego losem, jest mitologia. Starożytni wierzyli, że wszystko co dzieje się na ziemi, dzieje się za sprawą bogów.*

Dobieranie przykładu:

- uczymy, że leży w zasięgu ręki (może być wzięty z własnego doświadczenia)
- patrzymy na każdą lekturę, obejrzany film, plakat, obraz jak na przykład do jakiegoś argumentu (zgodnie z zasadami retoryki, z jej punktu widzenia wszystko jest argumentacją: każdy chwyt stylist., intonacja głosu, mimika)
- Np. warto założyć zeszyt motywów (pomoc w myśleniu motywami i przykładami):
  - na każdej stronie jeden motyw
  - pod motywem autor, tytuł, krótki opis, wątki związane z motywem

Wnioskowanie

- Powinno dążyć do poszukiwania prawdy.
- Powinno być oparte o regułę prawdopodobieństwa wydarzeń wynikającego z własnych doświadczeń.
- Jest ważne, gdyż pozwała tworzyć dobrą wypowiedź argumentacyjną.
- Wniosek musi być jednoznaczny, dlatego argumenty muszą być jasne i przemyślane.
- Wniosek może zawsze zostać „zaatakowany” przez adwersarza, czyli podważony i tego zawsze należy się spodziewać.

Od czego zacząć:

- Od udziału w prostych sytuacjach komunikacyjnych (uczeń rozpoznaje siebie w kontekście schematu aktu komunikacyjnego: nadawca – odbiorca)
- Od rozpoznawania różnych form wypowiedzi
- Od komentowania zachowań, symboli, otaczającego świata
- Od nazywania i opisywania emocji własnych i cudzych
- Ćwiczenia: wchodzenie w role, konkursy opowiadaczy bajek i mitów, konkursy recytatorskie, kalambury

(uczeń przygotowuje się do różnych syt. komunikacyjnych, staje przed publicznością, pokonuje tremę, uczy się odpowiednich zachowań)

Retoryka jako sztuka tworzenia

- Jest to finałowy etap pracy nauczyciela
- Uczeń tworzy teksty argumentacyjne i perswazyjne, np. przemówienia, rozprawki, reklamy

***Dziękuję za uwagę.
Zapraszam na kolejne szkolenia
dot. wdrażania nowej podstawy programowej
z języka polskiego***

***Agnieszka Grudzińska
grudzinska@womczest.edu.pl***